

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Noorderhaven 8, Groningen
Status: BBP
Periode: 23 maart 2004
Onderzocht door: J.A. van der Hoeve, T. Tel en H. Wierts.
Auteur: J.A. van der Hoeve
Datum: 29 juni 2005

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter de huidige voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieurafwerkingen verborgen zitten.

Voor het onderzoek naar de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoos van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

SITUERING/ STRUCTUUR

Noorderhaven 8 maakt deel uit van een aaneengesloten rij huizen in het bouwblok tussen de Noorderhaven ZZ (noordzijde), Vierde Drift (westzijde), Hoekstraat (zuidzijde) en Oude Kijk in 't Jatstraat (oostzijde). Opvallend is de gelijkvormigheid met de naastgelegen panden, zowel in opbouw, massa als constructie.

Het pand Noorderhaven 8 bestaat uit een gedeeltelijk onderkelderd tweelaags dwarshuis met een zadeldak, waarvan de nok evenwijdig aan de straat ligt. Het achterschild van dit dak is op het niveau van de zolder verhoogd tot een extra bouwlaag, voorzien van een plat dak (een dakopbouw over de volle breedte van het gebouw). Tegen de achtergevel staat een tweelaags aanbouw met een plat dak.

BOUWGESCHIEDENIS

Het voorste deel van het pand Noorderhaven 8 is in de 17de eeuw gebouwd op het terrein van de gesloopte middeleeuwse stadsversterking, gelijktijdig met nr. 10. Er zijn sterke overeenkomsten in de massa, kapvorm en constructiehoogten. Verder is er sprake van een gemene muur met Noorderhaven 10 en een doorlopende telmerkenreeks in de kapconstructies. Op grond van deze gegevens valt te concluderen dat Noorderhaven 8 en 10 een dubbelpand vormen. In zijn eerste opzet bestond het pand Noorderhaven 8 uit twee bouwlagen met een zadeldak, evenwijdig aan de straat (een dwarshuis). Op de vogelvluchtplattegrond van de stad door Haubois (1643) staat aan de Noorderhaven vrijwel aaneengesloten bebouwing getekend, waarin echter ter hoogte van Noorderhaven 8 en/of 10 een onderbreking lijkt te zijn. Door de perspectivische vertekening valt helaas geen preciezere aanduiding te geven. Ter hoogte van deze onderbreking is echter wel een contourlijn van het nieuw te bouwen of net gebouwde huis aangegeven. Op de brede kade voor het huis stond een stadskraan.

Volgens de kadastrale minuut van circa 1830 had het huis toen reeds een forse aanbouw aan de achterzijde, waarvan de oppervlakte gelijk was aan de huidige achterbouw. Deze aanbouw bestond echter uit één bouwlaag, hoogstwaarschijnlijk met een lessenaardak dat aansloot op het achterschild van het zadeldak van het 17de-eeuwse dwarshuis. De achtergevel van deze aanbouw is behouden gebleven als de begane grond van de huidige tweelaags achtergevel. Op grond van het metselwerk¹ en de forse maatvoering van de kozijnen van de vensters lijkt een datering in de 18de eeuw waarschijnlijk. Deze aanbouw bezat een klein uitstek (linkerzijde/ oostzijde).

Een grondige verbouwing heeft plaatsgevonden in het laatste kwart van de 19de eeuw, waarbij de achterbouw is verhoogd tot twee bouwlagen met een snijdend zadeldak. Dit zadeldak sloot haaks aan op het zadeldak van het 17de-eeuwse dwarshuis. Het kleine uitstek aan de achterzijde is vernieuwd. Vermoedelijk was deze ruimte vanouds in gebruik als een toilet. Gelijktijdig moeten ook de indeling en interieur-afwerking van het gehele huis zijn gemoderniseerd. Wellicht stamt ook de onderkelderde tussenruimte op de begane grond uit deze periode. De dakkapel op het voorschild van het zadeldak heeft een laat-19de-eeuws karakter. Het kathedraalglas in de bovenlichten stamt uit de vroege 20ste eeuw.

In de 20ste eeuw is het pand samengevoegd met het pand Noorderhaven 10 en de twee achtergelegen gebouwen aan de Hoekstraat, Hoekstraat 7 en 9. De bouwtekeningen van deze panden worden in een gezamenlijk dossier bewaard (B 11278). Dit complex was in het begin van de jaren zestig van de 20ste eeuw in handen van de Studentensociëteit 'De Horst', die er een sociëteit en woonruimte exploiteerde. De verbouwingen uit die periode betroffen met name de beide panden aan de Hoekstraat. In 1971 is de kap van de achterbouw van Noorderhaven 8 gesloopt en vervangen door een plat dak. Naderhand is de woning opnieuw in gebruik genomen als een zelfstandige woning, waarvoor diverse werkzaamheden zijn uitgevoerd. Zo is de zolder van het voorhuis voorzien van een brede uitbouw aan de achterzijde, die tevens toegang geeft tot het dakterras op het platte dak van de aanbouw. Verder zijn enige aanpassingen in het interieur gerealiseerd en enkele vensters vernieuwd.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel van het 17de-eeuwse dwarshuis is een tweelaags lijstgevel met een (19de-eeuwse) gepleisterde afwerking, die door middel van schijnvoegen is voorzien van een blokkenpatroon. De blokken zijn gescharreerd. De witte kleurafwerking is van betrekkelijk recente datum. De plint is uitgevoerd in hardsteen. Op de begane grond bevinden zich de enigszins getoogde entree (links) en twee eveneens enigszins getoogde vensters. De entree bestaat uit een deurkozijn, waarin een paneelglasdeur met een ijzeren roosterwerk (neorenaissancestijl, late 19de eeuw) en een bovenlicht met een ijzeren rooster (20ste eeuw). Beide vensters bevatten zesruitsschuiframes van recente datum. In de zone boven de deur en vensters zijn 17de-eeuwse sierankers zichtbaar, waarvan de punten aan de bovenzijde punt zijn uitgewerkt in de vorm van Franse lelies. Enkele ankers zijn vernieuwd. Op de eerste verdieping bevinden zich drie getoogde vensters uit de 19de eeuw, waarvan de zesruitsschuiframes van recente datum zijn. Boven de klassiek opgebouwde lijst (met architraaflijst, fries en kroonlijst) is op het voorschild van het zadeldak een hoge gepleisterde, bakstenen dakkapel aanwezig, voorzien van een gepleisterde afwerking met schijnvoegen. In de voorgevel bevindt zich een venster met een T-stolpraam, in elk van beide zijgevels een smal venster met een tweedelig raam. De bovenlichten zijn uitgevoerd in geel kathedraalglas. De dakkapel heeft een geprofileerde gootlijst. Voor het huis ligt een hardstenen stoep, omgeven door een ijzeren spijlenhek in 19de-eeuwse vormgeving. Zowel de stoep als het hek zijn van betrekkelijk recente datum.

De achtergevel van de achterbouw is een tweelaags langsgevel, voorzien van een eenvoudige gootlijst. De gevel is opgetrokken in schoon metselwerk, echter voorzien van een witte beschildering. Van deze gevel is de begane grond uitgevoerd in handvormbaksteen, die op grond van het formaat gedateerd

---

¹ Het baksteenformaat bedraagt 21-21½ x 9-10 x 4-4½ cm, bij een tienlagenmaat van 48½-50 cm.

wordt in de 18de eeuw. Ook de beide vensters met hun forse kozijnen kunnen nog uit deze periode stammen. De zesruitsramen zijn in de 20ste eeuw vernieuwd. De eerste verdieping heeft een veel strakkere baksteen, waarvan niet viel vast te stellen of er sprake is van strakke handvormsteen of van machinale baksteen. In dit deel van de gevel bevinden zich een getoogd venster met zesruitsstolpramen (late 19de eeuw) en een getoogd deurkozijn met een stel balkondeuren en bovenlicht (late 19de eeuw). Deze deuren ontsluiten het balkon op het platte dak van het uitstek.

Op het dak liggen geglazuurde, zwarte Oudhollandse pannen. De uitbouw aan de achterzijde heeft een gevel van stijl- en regelwerk met houten delen. Het deurkozijn bevat balkondeuren met een 19de-eeuwse karakteristiek. Wellicht zijn deze deuren van elders afkomstig.

plattegronden per bouwlaag

Onder het middelste deel van de begane grond bevindt zich een kleine kelder, ontsloten vanuit de gang op de begane grond. De balklaag van deze kelderruimte is vernieuwd, afgezien van één hergebruikte naaldhouten balk met een kwartrond profiel (17de of 18de eeuw). De keldervloer is afgedekt door een cementdekvloer.

De indeling van de begane grond heeft een overwegend 19de-eeuws karakter, de interieur-afwerking een 19de- of 20ste-eeuws karakter. Alleen de enkelvoudige balklaag (opgelegd in voor- en achtergevel) stamt nog uit de 17de eeuw. Aan de linkerzijde bevindt zich een lange gang, die doorloopt tot in het uitstek tegen de achtergevel (toiletaanbouw). Rechts van de gang liggen een voorkamer, een onderkelderde tussenruimte en een achterkamer. De voorkamer en de tussenkamer bevinden zich in de 17de-eeuwse bouwmasa van het huis, de achterkamer in de aanbouw aan de ~~De linkerzijde~~ linkerzijde een langgerekte ruimte, voorzien van een vloer van grijze en geelwitte tegels met zwarte stervormige patronen eindigend in Franse lelies. De randmotieven van deze vloer zijn nog slechts gedeeltelijk zichtbaar vanwege de klampen of voorzetwanden. Het plafond is voorzien van vlak stucwerk. Het toilet in het uitstek heeft een tweepaneeldeur in een kozijn. Het plaatsje achter het huis is toegankelijk via een kozijn met een 19de-eeuwse glasdeur, waarboven een bovenlicht met glas met Franse lelies (vernieuwd). De trap naar de kelder en de trap naar de eerste verdieping zijn toegankelijk vanuit de gang, ter hoogte van de tussenruimte tussen voor- en achterkamer.

De voorkamer is een rechthoekige ruimte met een (recent vernieuwd) stucplafond met randlijst en middenornament. Tegen de rechter zijwand staat een schouw, voorzien van een laat-19de-eeuwse zwartmarmeren schoorsteenmantel. De achterwand van de stookmond is ingevuld met blauw-witte tegels. De toegang tot deze kamer bestaat uit een tweepaneeldeur in een kozijn (late 19de eeuw). Opmerkelijk is de tussenruimte, die volgens de opmetingstekeningen van 1926 in gebruik was als een onderkelderde opslagruimte. Deze functie is ongewijzigd. In de afwerking zijn geen bijzonderheden gesignaleerd. In de achterkamer is de interieur-afwerking in historiserende vormen vernieuwd, waarbij onder meer een stucplafond met randlijst en middenornament en een kastenwand zijn toegepast.

De eerste verdieping heeft een overwegend laat-19de-eeuw karakter, zowel voor wat betreft de indeling als de interieur-afwerking. In het 17de-eeuwse dwarshuis bevinden zich een voorkamer, een (modern ingerichte) keuken en de overloop van het trappenhuis. De aanbouw bevat een achterkamer. De voorkamer heeft een 19de-eeuwse interieur-afwerking met een complete vensterwandbetimmering, een schouw met een zwartmarmeren schoorsteenmantel en een geprofileerde kooflijst van pleisterwerk en een stucplafond met randlijst, hoekornamenten en een middenornament. Daarachter bevinden zich een overloop en een keuken. De ruimten zijn onderling verbonden door kozijnen met tweepaneeldeuren, draaiende op kniërtjes. Van enkele deuren zijn de bovenpanelen in glas uitged. ~~De~~ De achterkamer bevatte waarschijnlijk een keuken, te oordelen naar de hoge schouw met eenvoudige houten schoorsteenmantel. De achterwand van de stookmond is bekleed met witjes (19de eeuw). Ook de vensterwandbetimmering stamt uit de 19de eeuw. Het stucplafond is vernieuwd, inclusief de bladrand en het middenornament. In de achtergevel bevindt zich een klein venstertje, behorend bij een toiletruimte in de rechter achterhoek. Deze toiletruimte is gesloopt.

De kap van het 17de-eeuwse dwarshuis is onderverdeeld in een zolder en een vliering. De zolder is achterwaarts vergroot met een aanbouw onder plat dak, die tevens toegang geeft tot het dakterras op

de aanbouw. Op de vliering valt nog te zien dat de constructie bestaat uit ronde naaldhouten sporenparen met hanenbalken, voorzien van gezaagde telmerken (I t/m VI). De constructie wordt voortgezet in het westelijke buurpand (nr. 10) waar de telmerken ook doornummeren. Het is niet geheel duidelijk of er per sporenpaar sprake is van één of twee hanenbalken. De onderste hanenbalken kunnen zich ter hoogte van de vlieringvloer bevinden. Nagenoeg zeker stamt deze constructie uit de 17de eeuw. De onderste gedeelten van de achterste sporen zijn gesloopt in verband met de aanbouw met plat dak (op zolderniveau). Ten behoeve van de dakkapel op het voorschild zijn de beide flankerende sporen versterkt door middel van stijlen. Ook bij de andere sporen zijn aftekeningen van kreupele stijlen te zien; deze kreupele stijlen zijn echter nadien weer verwijderd. Tegen de rechter zijgevel staat een fors rookkanaal, vermoedelijk behorend tot de oorspronkelijke constructie.

WAARDESTELLING

Noorderhaven 8 heeft hoge monumentwaarden, aangezien er sprake is van een onderdeel van de 17de-eeuwse huizenrij aan de noordzijde van de binnenstad. Deze rij woningen is hier gebouwd na de sloop van de middeleeuwse vestingwerken. Tevens van belang is de samenhang met Noorderhaven 10, aangezien de beide een dubbelpand vormen. Verder heeft het pand hoge monumentwaarden vanwege de opzet en constructie. De bouwmassa van het 17de-eeuwse dwarshuis met zadeldak is relatief gaaf bewaard gebleven, afgezien van de dakopbouw op het achterschild van het zadeldak. Ook het casco van muren, gevels, balklagen en kapconstructie is nog in belangrijke mate gaaf. De voorgevel heeft een 17de-eeuwse hoofdopzet, voorzien van een gave 19de-eeuwse uitmonstering (pleisterwerk, vensters en deur). Deze gevel heeft hoge monumentwaarden.

De aanbouw aan de achterzijde heeft een 19de-eeuwse karakter, hoewel de kern nog 18de-eeuws moet zijn. Ook deze aanbouw heeft hoge monumentwaarden. De indeling wordt sterk bepaald door een laat-19de-eeuwse bouwfase, waarvan (met name op de eerste verdieping) veel interieurelementen bewaard zijn gebleven. Op de verdieping hebben indeling en interieur-afwerking hoge monumentwaarden. Het platte dak daarentegen heeft indifferente monumentwaarden, aangezien dit pas in 1971 tot stand is gekomen door sloop van het (19de-eeuwse) zadeldak.

AANBEVELINGEN

Nader onderzoek van muurwerk, balklagen en kap, zodra dit bij verbouwingen mogelijk is.

Uittreksel uit het bouwdossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen

Adres : **Noorderhaven 8 en 10 / Hoekstraat 7 en 9**
Bouwdossiernummer : B 12278
D.I.V. bezoek : 17 november 2004

1922

J. Dijkema krijgt een vergunning voor het vernieuwen van de lijstgoot tegen de voorgevel van Noorderhaven 10.

1926

J. Landstra krijgt een vergunning om drie bestaande privaten te voorzien van een inrichting tot waterspoeling en de faecaliën af te voeren naar het gemeenteriool.

1928

De firma J. Landstra (verf- en glashandel) krijgt een vergunning om het gebouw Noorderhaven 8 en 10 / Hoekstraat 7 en 9 voor een gedeelte te vernieuwen bestaand in het wijzigen van de indeling der gebouwen en het vervangen van twee raamkozijnen in de voorgevel van Hoekstraat 9 door een deurkozijn. Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid.

1929

Het tonnenstelsel wordt opgeheven. De bestaande privaten worden voorzien van een inrichting tot waterspoeling en het afvoeren van de faecaliën naar het riool van de gemeente.

1940

De stoep behorende bij het pand wordt overgedragen aan de gemeente met de bedoeling deze t.z.t. toe te voegen aan de openbare straat.

1942

Er wordt een materiaalaanvraag ingediend t.b.v. het vernieuwen van een schoorsteen aan het pand Hoekstraat 7.

J. Nienhuis dient een bouwaanvraag in voor Noorderhaven 10 maar trekt deze later dit jaar in.

1951

J.J. Jullens krijgt een vergunning voor het wijzigen van de pui in de voorgevel van Noorderhaven 10. Architect van het bouwplan is T. Wildeboer uit Groningen. Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid.

1961

De senaat van Algemene Groninger Studentengezelligheidsvereniging Unitas Studiosorum Groninganae krijgt een vergunning om ten behoeve van hun sociëteit in het pand Noorderhaven 8 / Hoekstraat 7 woonruimte in gebruik te nemen. Daarnaast wordt een vergunning verleend om Noorderhaven 8 / Hoekstraat 7 en 9 voor een gedeelte te veranderen bestaand in het wijzigen van de indeling op de begane grond, het veranderen van twee deurkozijnen in de gevel aan de zijde van de Hoekstraat door twee raamkozijnen en het bestemmen en inrichten van het gebouw tot sociëteits- en pakhuisruimte en een bovenwoning. Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid.

1965

De Algemene Groninger Studentengezelligheidsvereniging Unitas Studiosorum Groninganae krijgt een vergunning om ten behoeve van hun sociëteit in het pand Noorderhaven 10 woonruimte in gebruik te nemen.

1971

E.R. Veldman krijgt een vergunning voor het veranderen van het gebouwencomplex Noorderhaven 8 en 10 / Hoekstraat 7 en 9 bevattende sociëteits-, pakhuis- en woonruimte. De architect van het bouwplan is dhr. Offringa. De bouwkosten bedragen f 15.000,-. De verandering betreft voornamelijk het wijzigen van twee bouwvallige kapjes in plat dak.

1972

E.R. Veldman krijgt een vergunning voor het veranderen van het pakhuisje Hoekstraat 9 tot garage (plaatsen garagedeur). De bouwkosten bedragen f 735,-

H. Wierts